

SKOLEEKSAMEN I

SOS2300 - Marginalisering, kriminalitet og rusmiddelmisbruk

13. mai 2015

6 timer

Ingen hjelpemidler, annet enn ordbøker som er kontrollert av SV-infosenter, er tillatt under eksamen.

Sensur for eksamen faller 3. juni kl. 14.00. Sensuren publiseres i Studentweb ca kl. 15.00 samme dag.

Sensuren regnes som mottatt av studentene når den publiseres i Studentweb. Vi minner om at kandidater som ønsker begrunnelse må be om dette **senest 1 uke etter sensur er falt**. Frist for å klage på karakteren er tre uker etter sensur er falt. Informasjon om rutiner for begrunnelser og klager ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi finnes på emnesiden.

Oppgavesettet består av **2 sider** inkludert denne.

Kandidaten skal levere både originalen og kopien av besvarelsen. Kladd skal ikke leveres.

NB! Skriv hardt nok til at kopien blir leselig. Tusjpenn kan ikke brukes.

Husk å notere deg kandidatnummeret ditt.

Du skal besvare både oppgave 1 og oppgave 2. I oppgave 2 besvarer du enten oppgave 2A, eller 2B. Oppgave 1 teller 1/3 og oppgave 2 teller 2/3 av den endelige karakteren.

NB! En sensor skal lese kopien av besvarelsen også. Skriv slik at den blir leselig.

Oppgave 1

Redegjør kort for fire av de fem følgende begrepene med utgangspunkt i pensum. Gi gjerne eksempler.

1. Sosialt avvik
2. Sosial konstruksjon
3. Inkapasitering
4. Rebiografering (slik begrepet brukes av Maruna)
5. Symbol

Oppgave 2

Besvar ÉN av følgende langsvarsoppgaver:

ENTEN

- a) Det hevdes ofte at såkalt individualprevensjon ikke er så virksom for å forhindre tilbakefall blant kriminelle. Diskuter først hva grunnen til dette kan være. Flere forskere har skissert alternative måter å gå frem på som kan tenkes å gi bedre resultater. Redegjør først for noen slike alternativer. Diskuter dernest hvorfor de kan tenkes å gi mer positive resultater.

ELLER

- a) Belys bruken av hhv alkohol, cannabis og amfetamin i Norge ved hjelp av bidrag fra pensum. Hvor utbredt er bruken? Hva kjennetegner de ulike brukergruppene?

Lykke til!

Sensorveiledning sos 2300 v 2015

Oppgave 1

Redegjør kort for fire av de fem følgende begrepene med utgangspunkt i pensum. Gi gjerne eksempler.

1. **Sosialt avvik:** Den sentrale teksten her er Ole-Jørgen Skogs bok, kap 1, hvor begrepet defineres. Det er også beskrevet av Coomber et al (2015). Utgangspunktet er at vi vurderer og evaluerer hverandre, og at disse vurderingene hviler på normer. Brudd på normene kan innebære en sanksjon. Det er altså bare brudd på normer som faktisk oppdages, som vil kunne resultere i avvik. Ikke bare handlinger, men også hudfarge, etnisitet, politiske oppfatninger, sykdommer kan resultere i sanksjoner og bli avvik. Tre elementer definerer altså det sosiale avviket: norm, normbrudd og sanksjon. Dersom en skal få en god karakter, må alt dette med. Det trekker opp dersom en har med at noen normer er uformelle, andre formelle, og at strafferetten utgjør et subsett av normer, som gir kriminalitet som resultat. Det trekker også opp dersom en beskriver at normer hele tida er under endring, det samme gjelder straffenormer, og at dette også kan være uttrykk for makt.
2. **Sosial konstruksjon:** Igjen er det de samme to tekstene som er referansen som i oppgave 1. Dette begrepet brukes jo på en rekke ulike måter, men fellestrekket er at vår virkelighetsforståelse formes av situasjonen vi er i, opplevelsene vi får og tankemodeller og begreper vi har til disposisjon. Skogs beskrivelse kretser rundt at vi ikke kan vurdere om en handling er avvikende uten å ta med i betraktning hvilken kultur hun/han er i, og hvilke reaksjoner de som befinner seg der vil ha. Det finnes muligens noen globale avvik («mala per se»), men det meste varierer etter tid og sted. På et visst nivå er dette trivielt, spørsmålet er gjerne *hvorfor* og *hvorledes* noe blir til et avvik. Det er noen refleksjoner rundt dette (Skog s 24-25) hvor tyveri (privat eiendomsrett), vold (en samfunnsmessig kontrakt om at bare staten har rett til dette) brukes som eksempler, men hvor det pekes på at dette også kan være uttrykk for mer vilkårlige konvensjoner. De beste oppgavene vil ha noen refleksjoner rundt dette. Det er også en refleksjon rundt hva som *ikke* er sosiale konstruksjoner på s 27: De stjernene som danner Karlsvogna er ikke sosiale konstruksjoner, derimot er vår ide om at dette er et stjernebilde, med et bestemt navn en sosial konstruksjon. De aller beste oppgavene gir noen slike refleksjoner.
3. **Inkapsitering.** Begrepet er definert og beskrevet hos Skog kap 8 og i St Meld 37. Det innebærer rett og slett at den straffede forhindres i å utføre nye kriminelle handlinger i løpet av soningen. En «tar ut den kriminelle». Det klassiske eksempel er fengsel, men «mildere former» kan også tenkes - - knyttet til meldeplikt, forbud mot bruk av rusmidler eller fotlenke, det siste innebærer ofte en form for overvåking.

Inkapsitering kan opplagt ha en viss effekt. På forelesningen er NOKAS-ranet nevnt som eksempel på at inkapsitering gjorde noe med «det tunge ransmiljøet» i Norge. Da de ble fengslet forsvant nesten denne typen kriminalitet. De beste oppgavene vil peke på at studier som vurderer hva som vil skje dersom en får lenger eller kortere straffer, for det totale nivået av lovbrudd i samfunnet (og antar tilbakefallsraten uendret): Effekten synes å være nokså liten ved moderate endringer i straffene (Skog).

4. **Rebiografering** (slik begrepet brukes av Maruna). Begrepet brukes flere steder i Marunas bok (bla s 10, 89-90, og 113). Det kan knyttes til nærliggende begreper som «rehabiliterende storytelling» og er knyttet til hvordan kriminelle prøver å aktivt «korrigere « sin fortid, for slik å komme seg ut av kriminaliteten. De nytter imidlertid ikke å kvitte seg med «alt det gamle», finne «a new me», men en må i stedet reetablere «the old me» som noe en tar ansvar for, men som samtidig åpner opp for endringer. Det vil også være en fordel om noe fra «the old me» kan knyttes til stolthet, ikke bare til selvforakt. En kan også referere til Braithwaite her, men de er ikke nødvendig.
5. **Symbol**. Dette begrepet er selvsagt også en del av dagligspråket. Når vi nevner det her, er det fordi står helt sentralt i boka *Cannabiskultur* (Sandberg & Pedersen). Her gis det også en enkel definisjon (s. 36-37) og noen eksempler: Et symbol er et tegn, en gjenstand eller en handling eller noe annet som har blitt tilskrevet en dypere mening. Det henviser til eller representerer noe annet enn seg selv, og gjør det på en konkret om materiell måte. Et symbol kan også være et synlig eller språklig bilde for abstrakte begreper, ideer og forestillinger. I cannabiskulturen er selve planten nøkkelsymbolet. Det finnes også en del andre symboler knyttet til røyking og klær. Den gode oppgaven må ha grep om selve definisjonen, men siden dette i oppgaveteksten ikke knyttes til cannabis, er ikke den koplingen nødvendig for å skrive en god oppgave.

Oppgave 2

Besvar én av følgende langsvarsoppgaver:

ENTEN

- a) **Det hevdes ofte at såkalt individualprevensjon ikke er så virksom for å forhindre tilbakefall blant kriminelle. Diskuter først hva grunnen til dette kan være. Flere forskere har skissert alternative måter å gå frem på som kan tenkes å gi bedre resultater. Redegjør først for noen slike alternativer. Diskuter dernest hvorfor de kan tenkes å gi mer positive resultater.**

Det er rimelig å starte denne oppgaven med å antyde hva individualprevensjon er. Dette er dels beskrevet i St. meld 37, dels hos Skog (kap 8). Hovedpoenget er at hindringer (for eksempel inkapsitering) innebærer at en rett og slett forhindrer lovbrøtteren i å gjøre nye ulovlige handlinger. Straffetruassel innebærer at aktøren vil ta hensyn til fremtidige negative konsekvenser. Hos Skog er det også noen tanker om problemene ved individualprevensjon: Flere studier har vist at en innen strafferettssystemet tidligere hadde stor tro på at en kunne reformere lovbrøttere, etter hvert viste forskning nedslående resultater. Noen har også vektlagt at fengslene kan fungere som «forbrøtterskoler», og i Braithwaites artikkel legges det vekt på straffen kan innebære «disintegrative shaming». Lovbrøtteren blir presset til å skamme seg,

men på en destruktiv måte, som ikke «redder» et positivt selvbylde. Det er flere tekster i pensum som belyser alternativer. Mest inngående er Marunas bok, som presenterer et omfattende teoretisk rammeverk. De gode oppgavene kan redegjøre for dette, og for hvordan det virket positivt i hans datasett. Videre trekker det opp dersom det refereres til Braithwaite. Det er også en fordel om en kan plassere Christie i dette, med artikkelen «Conflicts as property», og peke på at denne artikkelen åpnet opp for konfliktrådet.

ELLER

b) Belys bruken av hhv alkohol, cannabis og amfetamin i Norge ved hjelp av bidrag fra pensum. Hvor utbredt er bruken? Hva kjennetegner de ulike brukergruppene?

I denne oppgaven er det avgjørende å få fram at alkohol, cannabis og amfetamin har ulik utbredelse, og brukes av ulike grupper: alkohol er den vanlige befolkningens rusmiddel, de fleste er brukere, og bruksmønstrene kan forstås gjennom generell påvirkning i sosiale nettverk. I Pedersens artikkel *Drinking games* redegjøres det for dette. I Skogs bok beskrives videre alkohol som et dels dempende, dels stimulerende rusmiddel. Selv om alkohol er utbredt, er det vanlig å beskrive det som et nokså farlig rusmiddel, og bruken er knyttet skader, vold og ulykker, så vel som til sosiale konsekvenser og somatiske skader (Skog s 171). Cannabis brukes av atskillig færre, og her vil den gode oppgaven knytte bruken til den subkulturen som omgir stoffet. Selv om det er store forskjeller mellom brukerne, har den noen nokså klare røtter på 1960-tallet. Det forutsettes at en er i stand til å gi noen kjennetegn ved denne, og det er rimelig å referere at stoffets illegalitet har betydning for både brukergruppene og økonomien rundt stoffet. Den sentrale referansen her er *Cannabiskultur* (Sandberg og Pedersen). Det trekker opp dersom en har fått ed seg at stoffet kan klassifiseres som beroligende/ hallusinogent eller psykomimetisk (Skog). Amfetamin har enda mye mindre brukergrupper, stoffet er illegalt, og det er det rimelig å nevne. Dessuten at det er et sentralstimulerende stoff (Skog). Hovedpoenget i artikkelen til Pedersen, Sandberg & Copes er at stoffet likevel stammer fra nokså konvensjonelle kulturer - ble brukt av soldater for å kjempe hardt, og markedsført av legeindustrien for å øke ytelse og innsats. En bør ha med seg dette, samt kunne redegjøre for de tre bruksformene: Keep the party going, work harder, self medication.

Willy Pedersen